

DE NATIONALE MINDRETAL EFTER VERDENSKRIGEN

AF

L. MOLTESEN

DR. PHIL. & THEOL., FHV. UDENRIGSMINISTER, KØBENHAVN

★

I de Tider, da Nordslesvigerne kæmpede mod Preusservælden for at bevare deres nationale Selvstændighed og Frihed, indskærpede A. D. Jørgensen, at denne Kamp var af almeneuropæisk Betydning. Han jævnførte Kampen for national Frihed med Kampen for religiøs Frihed, i hvilken Sverige med Gustav Adolf havde gjort sin verdenshistoriske Indsats. Nu var en lignende Opgave stillet os, og den nordslesvigske Bonde gaar i Spidsen. Men kun gennem Lidelse naar man de store Maal. Det varede 200 Aar, efter at Gustav Adolf var falden ved Lützen, inden Religionsfriheden sejrede. Hvor længe det skal vare, inden Nationalitetsfriheden sejrer, kan ingen sige, men Sejren er vis, naar vi holder ud. Han oplevede ikke at se Sejrens Dag, han naaede ikke at se sin kæreste Discipel, H. P. Hanssen, staa som den, der bar Sejren hjem i Spidsen for sine trofaste Nordslesvigerere.

Ved Reformationen blev det kristne Europas religiøse Enhed brudt. De saakaldte Religionskrige, der havde varet i hundrede Aar, og som bragte i hvert Fald Mellemeuropa i en Tilstand, som den vi kender nu efter Verdenskrigen, endte med den westphalske Fred 1648; her blev det slaaet fast, at i det romerske Rige (Imperium Romanum) skal der vises Taalsomhed — mod Katolikerne i de protestantiske Lande og mod de lutherske og reformerte i de katolske Lande, saafremt de er gode Borgere og ikke giver Grund til Uorden. Alle de Magter, der havde undertegnet Fredstraktaten, forpligtede sig til selv med Magt at forsvare disse ligesom de andre af Fredens Bestemmelser; selv de Signatørmagter, der ikke hørte til Imperium Romanum, havde Pligt til i givet Fald at intervenere.

Religionsfreden i Osnabrück og Münster bragte imidlertid ikke Religionsfrihed. Statsmændene holdt det for skadeligt og farligt indenfor samme Stats Grænser at have forskellige Trosbekendelser. Kun Holland blev til sin store Lykke et Fristed. Herfra indskibede de engelske Independenter (Pilgrimsfædrene) sig i 1620 til Nordamerika for dér at finde Frihed til at dyrke Gud, som deres Samvittighed bød dem, men da de havde faaet fast Fod derovre, blev ogsaa de utaaalomme. Mens Katolikerne 1632 gav fri Religionsøvelse i Maryland, vilde Puritanerne i Massachusset ikke taale, at den unge Baptistpræst, Roger Williams, forkyndte religiøs Frihed. Han udvandrede da og grundlagde Kolonierne Providence og Rhode Island; i disses Grundlov af 1663 fastslog han Religionsfrihed som en medfødt Ret, der har sit Udspring i Gud.

Det er første Gang, at Religionsfrihed bliver grundlovsbestemt, men Roger Williams Grundlov blev 1776 Amerikas Forenede Staters Grundlov, og gennem den franske Revolution blev den Forbilledet for alle de europæiske Staters Grundlove i det 19. Aarhundrede.

Kongressen i Wien gav 1815 Religionsfrihed for alle Kristne og udtalte Ønsket om, at Jøderne maatte faa bedre Kaar. Paa Konferencen i London 1830 erklærede Storbritannien, Frankrig og Rusland, at Muhamedanerne i det nye græske Kongerige skulde have samme religiøse, borgerlige og politiske Rettigheder som de kristne, og paa Kongressen i Paris 1856 blev Tyrkiet officielt optaget i den europæiske Familie, efter at Sultanen havde udstedt et Firman, ved hvilket han gav alle Trosbekendelser og Nationaliteter i sit Rige samme Rettigheder, uden at Stormagterne dog fik Ret til at intervenere. Paa Kongressen i Berlin 1878 udtalte Stormagternes Repræsentanter 28. Juni paa Franskmanden Waddingtons Forslag, at nu var det Tid at fastslaa Religionsfrihedens Princip og at fra nu af maatte alle Stater, der ønskede at indtræde i den europæiske Familie, forud godkende de Principper, som er Grundlaget for Samfundsordenen i alle Europas Stater.

Det var under den franske Revolution og Napoleonskrigene, at Folkene vaagnede politisk og nationalt. Liberalismen og Nationalismen gik Haand i Haand mod Dynastier og Statsgrænser, og det 19. Aarhundredes Krige blev Nationalitetskrige i samme Forstand som det 16. og 17. Aarhundredes var Religionskrige, bag dem alle laa imidlertid tillige dynastiske og økonomiske Motiver. Slagordet i det 19. Aarhundrede blev „Folkenes Selvbestemmelsesret“. Dette Princip havde polske Retslærde allerede hævdet i 1464 og franske Retslærde i 1526, de første til Fordel for den polske Konges Ret til Pommern og Preussen,

de andre for at hindre, at Burgund blev afstaaet til Kejser Karl V¹. Det er dog først i 1791, at en Grænse blev dragen ved Folkeafstemning, da Avignon og Venaissin blev forenet med Frankrig, men i det 19. Aarh. blev Plebescitet Midtpunktet i Napoleon III.s og Cavour's Politik; i Kraft af det blev Italien samlet og Frankrig fik Nizza og Savoyen ligesom Grækenland fik de joniske Øer og Nordslesvig fik Pragfredens Art. V.

Efter Napoleon III.s Fald blev i det Bismarckske Tidsrum „Folkenes Selvbestemmelsesret“ behandlet med Overlegenhed, de nationale Mindretal anset for statsfarlige. Rigskansler Fyrst Bülow fandt det rette Udtryk for denne Tankegang, naar han sagde, at i Nationalitetskampen er én Nation Hammer, en anden Ambolt; én er Sejrherre, en anden den besejrede, og Livets og Historiens Lov vil, at naar to Nationers Kulturer mødes, vil de slaas om, hvem der skal have Magten². Ud fra dette Synspunkt handlede blandt Europas civiliserede Nationer Tyskland og Ungarn med deres Mindretal, et typisk Udslag heraf var Køllerpolitiken i Nordslesvig.

Fredsbevægelsen bragte under Verdenskrigen atter Folkenes Selvbestemmelsesret paa Dagsordenen, og fra 1916 hørte man hyppigt Toner i den Retning fra de allieredes Statsmænd, ogsaa fra tysk Side hørtes noget lignende, i hvert Fald udtalte Rigskansler Bethmann-Hollweg 9. Novbr. 1916, at „Krigen, saadan som vi tillidsfuldt venter det, vil have skabt en Situation, der sikrer den frie Udfoldelse af alle Nationer, store og smaa“³. Præsident Wilson optog Folkenes Selvbestemmelsesret og Nationalitetsfrihed som et Programpunkt for den kommende Fred.

De undertrykte Mindretal saa hen til de allierede Magters Sejr med Haab, og da Fredskonferencen samledes i Paris, kom der Udsendinge fra Mindretal alle Vegne fra og krævede Frihed og Uafhængighed. Konferencen indsaa hurtigt, at Gennemførelsen af Folkenes Selvbestemmelse vilde medføre Opløsning af Staternes territoriale og politiske Enhed, og desuden var det jo slet ikke givet, at en Stat vilde modtage dem, der ønskede ved Folkeafstemning at optages i den⁴. Man maatte paa Konferencen finde et andet Middel til at skabe den lovede Nationalitetsfrihed. Midlet blev Mindretalstraktaterne.

¹ A. van Gennep, *Traité comparatif des Nationalités* (Paris 1922) S. 35 f. Forøvrigt henvises til min Afhandling *La protection des Minorités* i 2. Bind af *Les origines et l'œuvre de la Société des Nations* redigeret af Dr. P. Munch (Kbhvn. 1924). ² E. M. House and Ch. Seymour, *What really happened at Paris* (London 1921) S. 204. ³ Marc Vichniac, *La protection des droits des Minorités* (Paris 1921) S. 23. Ernst Müller Meiningen, *Diplomatie und Weltkrieg II*, S. 951—52. ⁴ Knud Berlin, *Folkenes Selvbestemmelsesret og de nationale Mindretals Beskyttelse*. Aarboeg for de nordiske interparlamentariske Grupper (1921) Side 113 f.

Der var af Præsident Wilson og Lord Robert Cecil stillet Forslag om i selve Folkeforbundspagten at optage Bestemmelser om Værn for religiøse og nationale Mindretal i de nyoprettede Stater og i de Stater, der ønskede at blive Medlemmer af Folkenes Forbund. Efter mange Overvejelser fandt man, at det baade var umuligt og ikke ønskeligt i selve Pagten at paalægge almindelige Forpligtelser, da Forholdene laa saa forskelligt i de forskellige Verdensdele. Kun for visse Dele af Europa var det muligt at skabe et nogenlunde ensartet Mindretalsværn.

Komitéen for de jødiske Delegationer ved Fredskonferencen, der repræsenterede 9 Millioner Jøder og var sammensat af Repræsentanter for Amerikas Forenede Stater, Canada, Czekoslovakia, Grækenland, Italien, Polen og Rumænien, Øst-Galicien, Ukraine, Transsilvanien, Bukowina samt Palæstina, havde til Præsident den amerikanske Dommer, Julian W. Mack. Han fik den amerikanske Delegation til at foreslaa, at der i Fredstraktaten med Tyskland skulde optages Artikler om Jødernes Beskyttelse i Polen. Forslaget kunde paa dette Tidspunkt ikke modtages, hvorfor „det øverste Raad“ (Stormagterne: England, Frankrig, Italien, Amerikas Forenede Stater og Japan) 1. Maj 1919 nedsatte „Kommissionen for nye Stater og for Mindretalsværn“. For denne Kommission indbragte den jødiske Komité 10. Maj et Forslag om Værn for „de forskellige nationale, religiøse, folkelige eller sproglige Mindretal i Bulgarien, Czekoslovakia, Estland, Finland, Grækenland, Jugoslavien, Lithauen, Polen, Rumænien, Rusland, Ukraine og andre Lande i Øst- og Mellemeuropa“. Forslaget gik ud paa under eventuel Sanktion af Folkeforbundet at sikre Folkene i de nyoprettede eller udvidede Stater i Europa følgende Rettigheder: 1) borgerlig, religiøs og politisk Frihed for de enkelte, 2) Ret for de nationale Mindretal til at organisere og udvikle sig og 3) Lighed for Loven saavel for de enkelte som for de nationale Mindretal. Paa Grundlag af dette Forslag udarbejdede Kommissionen en Traktat om Mindretalsværn i de Dele af Europa, som det jødiske Udkast havde taget Sigte paa. De paagældende Stater prosterede herimod: det vilde være en Krænkelser af deres Suverænitet og et Vidnesbyrd om Mistillid til deres gode Vilje. Hvorfor skulde de andre Stater saasom Frankrig, Italien, Belgien og Danmark, der fik tyske Mindretal, ikke lige saa godt have Mindretalstraktater? De vilde ikke forstaa, at man ikke kunde paatvinge Stater som Frankrig, Italien og Belgien dem, og Danmark kunde godtgøre, at dets Grundlov og øvrige Lovgivning gav Mindretallene større Frihed end de paa-tænkte Mindretalstraktater¹.

¹ H. W. V. Temperley, A history of the Peace Conference of Paris V (London 1921) S. 128.

Polen og Rumænien protesterede især kraftigt, og Polens Konsejlspræsident og Udenrigsminister, den store Pianist Paderewski, spurgte oprørt, hvorfor Tyskland da ikke ved Traktat skulde forpligtes til at værne de polske Mindretal i Tyskland, naar man mente at kunne paatvinge Polen en Traktat om Mindretalsværn. Det øverste Raad fandt Spørgsmaalet berettiget, men erklærede, at det under de foreliggende Omstændigheder var umuligt at paalægge Tyskland en Mindretalstraktat og henviste til, at den tyske Delegation i sine „Bemærkninger til Fredsvilkaarene“ 29. Maj 1919 selv havde ønsket en almindelig Beskyttelse af Mindretallene og særlig Beskyttelse af de tyske Mindretal i de afstaaede Lande, samtidig med at den afgav den Erklæring, at Tyskland vilde yde sine nationale Mindretal samme Værn som de tyske Mindretal vilde faa¹. Endelig trøstede det øverste Raad Paderewski med, at de polske Mindretal i Tyskland altid kunde vente Folkeforbundets Beskyttelse. Polen og Rumænien maatte til sidst bøje sig.

Da Clemenceau 24. Juni 1919 sendte Mindretalstraktaten i dens endelige Form til Polens Underskrift, medfulgte et Brev fra ham til Paderewski, hvori han søgte at strø Sukker paa den bitre Pille. Han fremhævede i sit Brev, at dette slet ikke var noget nyt, men at Stormagterne ogsaa før havde paalagt nyoprettede Stater eller Stater, der blev udvidet, visse Vilkaar, hvilken Fremgangsmaade var bleven fastslaaet paa Kongressen i Berlin 28. Juni 1878, da den godkendte Serbiens Uafhængighed paa Betingelse af, at det gav fri Religionsøvelse. Forøvrigt forudsatte Versaillestraktatens Art. 93 en saadan Traktat med Polen ligesom dens Art. 86 forudsatte en lignende med Czekoslovakia, og Bestemmelser i den Retning vilde blive indsat i Fredstraktaten med Østerrig, Ungarn og Bulgarien. Det helt nye i nærværende Traktat er, at nu er Folkeforbundet Garant for Mindretalstraktaterne, før var det Stormagterne, og nu skal alle mulige Stridigheder Mindretallene vedrørende afgøres af den faste mellemfolkelige Domstol; derved føres de fra det politiske ind paa det retslige Omraade, og en upartisk Afgørelse sikres².

Den 28. Juni 1919 undertegnede alle allierede Stormagter (U. S. A., England, Frankrig, Italien og Japan) sammen med Polen „Traktaten om Værn for Mindretal i Race, Religion og Sprog“. Her skal gengives de Artikler af den, som indeholder de almindelige Grundsætninger for Mindretalsværn og som genfindes i alle de andre Mindretalstraktater.

¹ Die deutschen Gegenvorschläge zu den Friedensbedingungen der Alliierten und Assoziierten Mächte. Autorisierte Ausgabe im Auftrage des Auswärtigen Amtes (Materialien, betreffend die Friedensverhandlungen III, S. 34 (Charlottenburg 1919). ² Procès-verbal de la III séance de la II session du Conseil de la Société des Nations S. 58—66. Temperley, A history of the Peace Conference V, S. 433 (Appendix IV).

Art. 1.

Polen forpligter sig til, at de Vedtægter, der indeholdes i nærværende Kapitels Art. 2 til 8 godkendes som Grundlovsvedtægter, saaledes at ingen Lov, ingen Forordning eller officiel Handling maa være i Strid med disse Vedtægter, og at ingen Lov eller Forordning eller officiel Handling skal have Gyldighed i Strid med dem.

Art. 2.

Den polske Regering forpligter sig til at yde alle Indbyggerne fuld og hel Beskyttelse for deres Liv og deres Frihed uden Forskel i Henseende til Fødsel, Nationalitet, Sprog, Race eller Religion.

Alle Polens Indbyggere skal have Ret til fri Udøvelse, saavel offentlig som privat, af enhver Tro, Religion eller Anskuelse, hvis Udøvelse ikke er i Strid med den offentlige Orden eller gode Sæder.

Art. 7¹.

Alle polske Statsborgere skal være lige for Loven og nyde de samme borgerlige og politiske Rettigheder uden Hensyn til Race, Sprog eller Religion.

Forskellen i Religion, i Anskuelse eller i Trosbekendelse skal ikke komme nogen polsk Statsborger til Skade med Hensyn til Udøvelsen af borgerlige eller politiske Rettigheder, særligt ikke hvad angaar Adgangen til offentlige Stillinger, Hverv eller Æresposter eller Udøvelse af forskellige Erhverv og Industrier.

Der maa ikke lægges nogen polsk Statsborger nogen Hindring i Vejen for den frie Brug af hvilket som helst Sprog være sig i private eller i Handelsforhold eller i Religions-sager, i Pressen eller ved Offentliggørelse af nogen Art eller i offentlige Forsamlinger.

Uanset, at der af den polske Regering indføres et officielt Sprog, skal der gives polske Statsborgere, der taler et andet Sprog end Polsk, passende Udveje til at bruge deres eget Sprog saavel mundtligt som skriftligt for Domstolene.

Art. 8.

Polske Statsborgere, som tilhører folkelige, religiøse eller sproglige Mindretal, skal retlig og faktisk nyde samme Behandling og samme Garantier som andre polske Borgere. De skal navnlig have lige Ret til paa egen Bekostning at oprette, styre og kontrollere velgørende, religiøse og sociale Institutioner, Skoler og andre Opdragelsesanstalter med Ret til frit dør at bruge deres eget Sprog og til dør frit at udøve deres Religion.

Art. 9.

Med Hensyn til den offentlige Undervisning vil den polske Regering i Byer og Distrikter, hvor der bor et større Tal af polske Statsborgere af andet Sprog end det polske, tilstaa passende Udveje til at sikre, at der i Folkeskolerne gives disse polske Statsborgeres Børn Undervisning paa deres eget Sprog. Denne Bestemmelse skal ikke hindre den polske Regering i at gøre det til en Pligt, at der i nævnte Skoler gives Undervisning i det polske Sprog.

¹ Art. 3—6 indeholder Bestemmelser om, hvem der af de tidligere tyske, østerrigske, ungarske eller russiske Undersaatter skal betragtes som Statsborgere i Polen, og om Optionsret for disse nye Statsborgere.

I Byer og Distrikter, hvor der bor et større Tal af polske Statsborgere, tilhørende folkelige, religiøse eller sproglige Mindretal, skal der sørges for, at der sikres disse Mindretal en passende Del i Udbyttet og Anvendelsen af de Summer, der ydes af offentlige Midler paa Statens, Kommunens eller andre Budgetter til Undervisnings-, Religions- eller Velgørenhedsformaal.

Art. 12¹.

Polen samtykker i, at, for saa vidt Bestemmelserne i de foregaaende Artikler vedrører Personer, som tilhører folkelige, religiøse eller sproglige Mindretal, disse Bestemmelser betragtes som paalæggende Forpligtelser af international Karakter og stilles under Folkeforbundets Garanti. De kan ikke ændres uden Samtykke af Folkeforbundsraadets Flertal. Amerikas Forenede Stater, Storbritannien, Frankrig, Italien og Japan forpligter sig til ikke at nægte deres Samtykke til nogen Ændring i disse Artikler, som paa gyldig Maade er vedtaget af Folkeforbundsraadets Flertal.

Polen samtykker i, at ethvert Medlem af Folkeforbundsraadet skal have Ret til at henlede Raadets Opmærksomhed paa enhver Krænkelse eller Fare for Krænkelse af nogen af disse Forpligtelser, og at Raadet kan gaa frem paa den Maade og give saadanne Anvisninger, som maatte synes egnede og virkningsfulde i paagældende Fald.

Polen samtykker endvidere i, at i Tilfælde af Meningsforskel om retlige eller faktiske Spørgsmaal vedrørende disse Artikler mellem den polske Regering og nogen af de allierede og associerede Hovedmagter eller enhver anden Magt, der er Medlem af Folkeforbundet, skal denne Uenighed betragtes som en Tvist af mellemfolkelig Karakter i Henhold til Ordlyden i Folkeforbundspagtens Art. 14. Den polske Regering samtykker i, at enhver Tvist af denne Art skal, hvis den anden Part kræver det, henvises til den faste mellemfolkelige Domstol. Den faste Domstols Kendelse skal være uden Appel og skal have samme Kraft og Gyldighed som en Kendelse afsagt i Henhold til Pagtens Art. 13.

I Efteraaret 1919 undertegnede Czekoslovakii, Jugoslavien og Rumænien en Mindretalstraktat. En saadan blev paalagt Østerrig ved Freden i St. Germain, Bulgarien ved Freden i Neuilly og Ungarn ved Freden i Trianon. I Fredstraktaten med Grækenland, Tyrkiet og Armenien (Sèvres 10. Aug. 1919) findes Mindretalstraktaten optagen, men denne Fredstraktat blev ikke ratificeret. Ved Fredstraktaten i Lausanne 24. Juli 1923 fik Tyrkiet en Mindretalstraktat, som traadte i Kraft 6. Aug. 1924, samtidig med at de i Sèvres-Traktaten optagne Mindretalsbestemmelser traadte i Kraft for Grækenlands Vedkommende. Ved Konventionen af 9. Novbr. 1920 mellem Polen og Fristaden Dantzig forpligtede denne sig til Mindretalstraktaten.

Folkeforbundets første Forsamling vedtog 15. Dec. 1920 at anbefale „de baltiske og kaukasiske Stater som ogsaa Albanien, i Fald de ønsker at optages i Folkeforbundet, at tage Forholdsregler, der er egnede til at sikre Gennemførelsen

¹ Art. 10—11 handler om Jødernes Stilling i Polen.

af de almindelige i Mindretalstraktaterne indeholdte Grundsætninger og beder dem om at sætte sig i Forbindelse med Raadet om Enkelthederne i Gennemførelsen“. Finland og Albanien blev optagne som Medlemmer i den første Folkeforbundsforsamling. Albanien undertegnede en Mindretalstraktat, men Finland blev fritagen derfor, da Folkeforbundsraadet blev overbevist om, at Finlands Grundlov og Lovgivning i det hele taget gav Mindretallene større Rettigheder end selve Mindretalstraktaterne. I Aalandsøernes Autonomilov af 7. Maj 1920 havde Finland imidlertid forpligtet sig til at sikre og opretholde Aalandsøernes svenske Sprog, Kultur og stedlige Overleveringer; den finske Regering skal til Forbundsraadet sende de Klager, som Aalands Landsting maatte fremsætte.

I Folkeforbundets anden Forsamling blev Estland, Letland og Lithauen optagne som Medlemmer. 12. Maj 1922 undertegnede Lithauen en Mindretalstraktat, derimod forhandlede Estland og Letland i to Aar herom med Raadet. Forhandlingerne endte med, at ingen af de to Stater formelt fik paalagt en Mindretalstraktat, men Letland afgav til Raadet en Erklæring om, at det vilde handle, som om det havde en saadan Traktat, og Estland kunde paavise, at dets Grundlov og øvrige Lovgivning gav meget videre Rettigheder end Mindretalstraktaterne, og det erklærede, at Raadet altid kunde holde Øje med, hvordan Mindretallene behandlede — uden at denne Erklæring dog maatte udlægges som om Estland paatog sig en Mindretalstraktat.

Efter Folkeafstemningen i Øvre-Schlesien vedtog Ambassadørkonferencen 20. Okt. 1921, at den polske Mindretalstraktat skulde gælde i den polske Del af Øvre-Schlesien, at den tyske Regering i det mindste for en Overgangsperiode paa 15 Aar skulde handle efter samme Traktats Grundsætninger for sin Del af Landet og at de Aftaler, der videre herom maatte træffes mellem den tyske og den polske Regering, skulde være internationalt forpligtende og stilles under Folkeforbundets Garanti. I „den tysk-polske Konvention om Øvre-Schlesien, sluttet i Genève 15. Maj 1922“ handler Art. 64—158 i III. Del om Mindretalsværn. Tyskland forpligter sig til for sin Del i 15 Aar at overholde Mindretalstraktaten, ligesom Polen er forpligtet dertil for sin Dels Vedkommende. Der oprettedes et tysk og et polsk Mindretalskontor, hvortil Mindretallene kan sende deres Klager; kan dette Kontor ikke hjælpe, kan de gaa til Præsidenten for „den blandede Kommission“ i Kattowitz. Denne Kommission bestaar af to Tyskere og to Polakker med en Præsident, der hidtil har været Schweizeren Calonder. Kan Klagerne ikke tilfredsstilles af „den blandede Kommission“, kan de gaa til Folkeforbundsraadet, som forøvrigt kan modtage baade individu-

elle og kollektive Petitioner fra Mindretallene, uden at disse i Forvejen behøver at gaa den nævnte Omvej. Den polske Mindretalstraktat er i denne Konvention bleven uddybet og indeholder særdeles interessante Bestemmelser om Mindretallets Ret i Kirke og Skole. Til Trods for at denne Konvention giver Mindretallet meget store Rettigheder og i Art. 74 fastslaar, at „Tilhørsforholdet til et folkeligt, sprogligt eller religiøst Mindretal hverken maa undersøges eller drages i Tvivl af Øvrigheden“, og til Trods for „den blandede Kommission“, kommer de fleste Mindretalsklager til Forbundsraadet fra Øvre-Schlesien.

Da „det øverste Raad“ mente, at Mindretalstraktater ikke overalt var egnede til at løse Mindretalsspørgsmaalet, valgte man Fremgangsmaader, der synes lige ud i Strid med den for dem til Grund liggende Idé. I Henhold til Art. 56 i Fredstraktaten i Neuilly sluttede Bulgarien og Grækenland 27. Novbr. 1919 en Konvention, hvorved disse to Lande gav deres Undersaatter over 18 Aar, som hører til folkelige, religiøse eller sproglige Mindretal, Ret til *frivilligt* at udvandre til det af Landene, de føler sig i Slægt med. En blandet Kommission, der bestaar af tre af Forbundsraadet udnævnte Medlemmer (en Belgier, en Schweizer og en Nyzeelænder) og to, valgt henholdsvis af den bulgarske og den græske Regering, skal vaage over og lette Udvandringen samt ordne Emigranternes økonomiske Forhold. Da Albanien gik ind under en Mindretalstraktat, var det Meningen, at denne skulde suppleres med en lignende Konvention med Nabostaterne om frivillig Udvandring, men en saadan er ikke sluttet. De tre raadsvalgte Medlemmer af den blandede bulgarsk-græske Kommission fik 29. Sept. 1924 af Raadet Ret til at modtage baade individuelle og kollektive Petitioner fra Mindretal for sammen med de to nationale Medlemmer af Kommissionen at søge at afhjælpe Klagerne; hvis det ikke lykkes, gaar Klagerne til Raadets Afgørelse. Herimod nedlagde den græske Nationalforsamling i Febr. 1925 en enstemmig Protest. Venizelos søgte at mægle, og det lykkedes, efter at Raadet havde udtalt sin Tilfredshed med hvad den græske Regering har gjort for Mindretallene.

Ved Fredstraktaten i Lausanne (24. Juli 1923) gik Tyrkiet ind paa en Mindretalstraktat, men 30. Januar samme Aar havde den græske og den tyrkiske Regering i Lausanne sluttet en Konvention om *tvungen* Udveksling af tyrkiske Undersaatter med græsk-ortodoks Religion og græske Undersaatter med muhamedansk Religion, herfra undtages dog Grækerne i Konstantinopel og Muhamedanerne i Vest-Trakien. Til at ordne alt vedrørende denne tvungne Udvandring, der har medført mange og tunge Lidelser, er der nedsat en blandet Kommission, bestaaende af 4 græske og 4 tyrkiske Medlemmer samt 3 Medlemmer, der vælges af Forbundsraadet ud af de Stater, der ikke deltog i Verdens-

krigen¹. Denne græsk-tyrkiske Traktat om tvungen Udvandring er et af Vidnesbyrdene om, at ikke alle Lande selv i Europa er modne for de høje Principper, der ligger til Grund for Folkeforbundet og for de af det garanterede Mindretals-traktater.

Folkeforbundets Organer som Garant for Mindretalstraktaterne er Raadet og den faste mellemfolkelige Domstol i Haag. Proceduren blev i sine Grundtræk fastlagt i den af den italienske Statsmand Tittoni afgivne Rapport af 22. Oktbr. 1920. I Følge denne kan kun et Medlem af selve Raadet paakalde dette, naar der er Brud eller Fare for Brud paa en Mindretalstraktat. Forbundsstater, der ikke har Sæde i Raadet, eller Mindretallene selv kan indsende Petitioner eller ligefremme Oplysninger om Brud eller Fare for Brud, som da af Forbundets Generalsekretær meddeles uden Kommentarer til Raadets Medlemmer. Raadet er kun pligtig til at tage sig af saadanne Klager, hvis et af dets Medlemmer gør dem til sine. Er den anklagede Stat Medlem af Folkeforbundet, skal Petitionerne eller Oplysningerne meddeles denne samtidig med at de meddeles Raadet, for at den kan gøre sine Modbemærkninger. For at lette det tunge Ansvar, et Raadsmedlem paatager sig ved at optræde som Anklager mod en Stat, vedtog Raadet under Drøftelsen af Tittonis Rapport et Forslag af det belgiske Raadsmedlem, Hymans, at der skal nedsættes en Tremandskomité, bestaaende af Raadets Formand og to af denne for hvert enkelt Tilfælde valgte Raadsmedlemmer. Tremandskomitéen skal undersøge de indkomne Petitioner og Oplysninger, uden at man dog derved vil afskære de andre Raadsmedlemmer Ret til at gribe ind. Aaret efter vedtog Raadet, at Petitionerne og Oplysningerne af Generalsekretæren skal meddeles den anklagede Stat, inden Raadet faar dem, saaledes at denne i Løbet af tre Uger kan afgive en Erklæring til Sekretariatet om, hvorvidt det ønsker at gøre nogle Bemærkninger, der i saa Fald skal indgives i Løbet af to Maaneder, hvorefter disse sammen med Klagerne sendes til alle Folkeforbundets Medlemmer. Undtagelsesvis og hvis der er Hastværk kan Generalsekretæren hurtigst muligt f. Eks. telegrafisk meddele Raadet de indkomne Klager og ethvert Raadsmedlem kan da kræve Raadet sammenkaldt straks, idet Generalsekretæren forinden giver Meddelelse herom til den anklagede Stats Repræsentant ved Folkeforbundet.

Polen var meget utilfreds med denne Procedure, fordi den gik udover hvad der var fastlagt i Mindretalstraktaterne, der kun giver et Raadsmedlem Initiativ

¹ De raadsvalgte Medlemmer er for Tiden Nordmanden Hans Holstad (valgt 1926) Chilensereren Rivas-Vicuñia (valgt 1928) og Danskeren Holger Andersen (valgt 1929). Holger Andersens Forgænger i Kommissionen var den tidligere danske Generalkonsul i Buenos-Ayres, Widding.

overfor Klagerne og ikke giver enhver politisk Forening Ret til at sætte Folkeforbundet i Bevægelse. For at forsone Polen, der støttedes af Czekoslovakis Repræsentant, den store Forligsmægler, Dr. Benes, vedtog Raadet 5. Sept. 1923, at Klagerne for at kunne modtages, a) skal dreje sig om Mindretalsværn i Overensstemmelse med Traktaterne, b) de maa ikke gaa ud paa Løsrivelse, c) ikke stamme fra anonyme og slet underrettede Kilder, d) ikke være affattede i et voldsomt Sprog, og e) de skal indeholde Oplysninger eller fremsætte Kendsgeringer, som ikke kort forud har været Genstand for en Klage, der har været underkastet den sædvanlige Behandling. Samtidig vedtog Raadet, at den anklagede Stat kan faa Fristen forlænget udover de to Maaneder, inden den sender sine Modbemærkninger, at Klagerne og den anklagede Stats Modbemærkninger kun skal meddeles Raadets Medlemmer og kun kan meddeles de andre Forbundsmedlemmer eller Offentligheden overhovedet, hvis den paagældende Stat ønsker det eller Raadet maatte vedtage det, samt at Undersøgelsen af de indkomne Klager og Modbemærkninger skal undersøges af Tremandskomitéen, som skal afgøre, om der er Grund til for et eller flere af Raadsmedlemmerne at henlede Raadets Opmærksomhed paa Sagen. I Tilslutning til denne Raadsbeslutning vedtog Forbundsforsamlingen 1923, at Klagerne kun skulde meddeles Raadets Medlemmer, men at enhver Stat, der er Medlem af Folkeforbundet, kunde anmode Sekretariatet om at faa tilstillet de Petitioner med Bemærkninger, der var meddelt Raadet. — For at Tremandsudvalget kan være saa uvildigt som muligt, vedtog Raadet 10. Juni 1925, at Raadets Formand skal træde tilbage for sin Forgænger som Raadsformand, hvis han repræsenterer en Stat, hvortil det klagende Medlem hører, eller en Nabostat eller en Stat, hvis Flertal er af samme Nationalitet som Klagerens; samme Krav stilles til de andre to Medlemmer af Tremandskomitéen. Denne Beslutning betragtede Tyskland som rettet mod sig paa et Tidspunkt, da dets Optagelse i Folkeforbundet var forestaaende, og det søger stadig at faa den hævet.

Man forstaar, at de Stater, der har Mindretalstraktater, ønsker, at disse skal have almindelig Gyldighed. Kravet herom stilledes første Gang paa Forbundets tredje Forsamling 1922 af Letland; det blev afvist, men Forsamlingen udtalte „Haabet om, at de Stater, der ikke overfor Folkeforbundet er bundne ved nogen lovmæssig Forpligtelse i Mindretalsspørgsmaalet, i Behandlingen af deres Mindretal i Race, Religion eller Sprog mindst vil vise samme Grad af Retfærdighed og Taalsomhed, som kræves i Traktaterne og som er i Overensstemmelse med Raadets stadige Optræden“.

Paa Folkeforbundsforsamlingen i 1925 foreslog Lithauens Delegerede, Galva-

nauskas, at der skulde nedsættes et særligt Udvalg til at udarbejde en Traktat, gældende for alle Folkeforbundsstater. Forslaget blev henvist til Forsamlingens 6. Kommission, hvorunder Mindretalsspørgsmaalene behandles. Her mødte det Modvind, og Forslagsstilleren tog det tilbage, men det gav Stødet til en længere Drøftelse. Under denne udtalte den franske Delegerede, de Jouvenel, at han særdeles vel forstod, at det syntes unormalt for de Stater, der havde Mindretalstraktater, at ikke alle havde det, men i Frankrig var der ingen nationale og sproglige Mindretal; for at finde dem maatte man opfinde dem¹. Hvis Frankrig fik en Mindretalstraktat, vilde der vel nok findes et ærgerrigt Departementsraadsmedlem eller en arbejdsløs Provinsadvokat, der kunde finde et Sted, hvorfra han kunde gøre Kvalm overfor Folkeforbundet. Han kunde ikke tage et Forslag som det stillede alvorligt. Mindretalstraktaterne er til for at skabe Fred, ikke for at yppe ny Strid. Forøvrigt ansaa han det for heldigt, at ikke alle Stater havde Mindretalstraktater, thi saa vilde de alle være interesserede i at slappe Forpligtelserne, mens der nu altid var nogle, der kunde paase, at de blev overholdt. Jouvenel tog Spørgsmaalet mere overlegent end det fortjente. Lord Robert Cecil udtalte, at en almindelig Mindretalstraktat vilde være en Byrde, som Folkeforbundet slet ikke kunde bære. Den chinesiske Delegerede erklærede, at China kunde gaa med til det lithauiske Forslag, hvis det blev udvidet, saaledes at ogsaa Majoriteten fik Værn i de Lande, hvor en Minoritet var herskende. — Mens den lithauiske Delegerede kom noget firkantet ind paa og ud af det, var den ungarske Delegerede, Grev Apponyi, sværere at komme om ved. Han havde allerede i 1924 rejst Mindretalsspørgsmaalet under Generaldebatten i Forsamlingen, nu i 1925 talte han for, at de Petitioner, der kom fra bestemte Kilder saasom fra høje kirkelige Myndigheder eller fra kulturelle og økonomiske Institutioner uden

¹ I Frankrig findes af Mindretal følgende: Elsasser, Brettoner, Italienerne, Flamlændere, Basker og Katalonier. Den czekiske Dr. Jan Auerhan giver i *Die sprachlichen Minderheiten in Europa* (tysk Overs. 1926) S. 17 en Oversigt over Mindretallenes Fordeling. Helt uden Mindretal er Portugal og mindre Stater som Island og Monaco, under 5 % af hele Befolkningen har Danmark (til danske Mindretal regner han Tyskere og Færinger), Norge og Sverige, (Finner og Lapper), Italien, Tyskland, Storbritannien og Nederlandene, mellem 5 % og 10 % Albanien, Østrig, Frankrig og Estland, over 10 % og indtil 20 % Finland (Svenske 11,6 %), Ungarn, Bulgarien, Jugoslavien, Spanien (Kataloniere og Basker), Lithauen, Grækenland, Sovjet-Rusland og Letland, over 30 % og indtil 40 % Rumænien, Czekoslovakia og Polen, over 50 % det europæiske Tyrki. Hertil kommer Belgien med 52 % Flamlænder og 46,5 % Valloner og 1,5 % Tyskere, men her kan kun Tyskerne betragtes som et Mindretal — og Schweiz, hvor de tyske er 69 %, de franske 21 %, Italienerne 8 % og Rætoromanerne (Ladinerne) 40,000; kun de sidste regner han til Mindretal. Auerhan regner med, at Mindretallene i Europa udgør 60 Millioner.

videre skulde behandles af Raadet, endvidere at Repræsentanter for de klagende personligt skulde kunne føre deres Sag for Raadet samt at ethvert Retsspørgsmaal straks skulde henvises til den faste mellemfolkelige Domstol. Skønt Ungarn, da det havde store nationale Mindretal, havde behandlet disse hensynsløst, blev Grev Apponyi's Henstillinger, fremsat som de blev paa en afrundet og formfuldendt Maade, modtaget med Respekt, men Lord Robert Cecil erklærede de to første Henstillinger for upraktiske eller overflødige, og hvad den sidste vedrørte, mente han, at det var bedst, at Raadet i hvert enkelt Tilfælde afgjorde, om Sagen skulde for Domstolen eller ej.

Det lithauiske Forslag og Grev Apponyi's Henstillinger blev fremlagt i Raadmødet 9. Decbr. 1925, og her holdt Raadets Ordfører, Brasilianeren Mello-Franco, en stor Tale, hvoraf en væsentlig Del dog efter hans egne Forhaandsudtalelser stod for hans personlige Regning. Han paaviste, hvor umuligt det vilde være at paalægge de sydamerikanske Stater en Mindretalstraktat. Ved at paalægge en almindelig Mindretalstraktat vilde man skabe en kunstig Agitation og skabe mange indbildte Syge. Ved at følge Grev Apponyi's Henstillinger vilde man gøre Mindretallene permanente i Stedet for at de efterhaanden skulde gaa op i det større Samfund. Udtalelser som disse havde Mello-Franco selv erklæret for fremsatte for egen Regning, men de fik videre Betydning, da den engelske Udenrigsminister, Sir Austen Chamberlain, straks gjorde dem til sine ved at udtale, at Raadets Opgave er at sikre Mindretallene en saadan Grad af Retsværn, at de efterhaanden sættes i Stand til at opsuges af det Folkesamfund, hvortil de hører (de se fondre [det engelske Ord var „to merge“] dans la communauté nationale, à laquelle elles appartiennent)¹. Til denne Udtalelse sluttede Dr. Benes og den belgiske Udenrigsminister Hymans sig. — Denne Tale om „Sammensmeltning“, „Opsugning“ vakte stor Bestyrtelse i Mindretalsforeningerne, især i de tyske, der mod dette stillede Kravet om „Kulturautonomi“.

Da Grev Apponyi ikke var Medlem af den ungarske Delegation ved Forbundsforsamlingen i 1926, fik han først Lejlighed til i Forsamlingen 1927 at svare paa Udtalelserne i Raadmødet 9. Decbr. 1925. Han afviste Talen om „Sammensmeltning“, hvis der derved skulde forstås andet end et ikke lykkelig valgt Udtryk for en til det yderste dreven Loyalitet mod Staten, men hvis der derved skulde forstås, at Race- og Kulturpræget skulde forsvinde ved en langsom Død i Stedet for ved en pludselig, maatte han af al sin Magt protestere. Han sagde: „Jeg vil tro, ja er endog overbevist om, at de oplyste Mænd, der sidder i Raadet,

¹ Protection des Minorités de langue, de race et de religion par la Société des Nations. Résolutions et extrait des procès-verbaux du Conseil. 2. Udgave (Geneve 1931) S. 47.

ikke har kunnet forstaa Ordet „Sammensmeltning“ i sidstnævnte Forstand, men at de har tænkt paa politisk Sammensmeltning, paa den loyale Opfyldelse af alle Borgerpligter mod Staten“ — da han saa, at Chamberlain nikkede til disse Ord, tilføjede han: „Jeg er lykkelig over ved Tegn paa Tilslutning fra autoritativ Side at se, at jeg ved min Fortolkning har truffet det rette“. Da Chamberlain i Raadet 6. Marts 1929 vendte tilbage til denne Episode, udtalte han: „Jeg har ikke et Øjeblik tænkt paa at hævde, at Hensigten var at se de kulturelle Ejendommeligheder hos den Befolkning, der udgør Mindretallet, opsuges eller forsvinde. Jeg vilde markere, og det er for mig en afgørende Ting, at Traktaternes Hensigt er at skabe i Lande med Mindretal en saadan Situation, at Mindretallene kan være og forblive virkelig loyale Medlemmer af de Stater (nations¹), hvortil de hører“.

Da Raadet i 1927 modtog en Klage fra 21 Ukrainere, der i 1910 og 1912 var udvandrede til Lithauen, over at den lithauiske Regering havde frataget dem deres Ejendom, protesterede Lithauen mod, at Raadet blandede sig i en Sag af den Art, eftersom disse Ukrainere ikke kunde behandles som et nationalt Mindretal og kræve Værn efter Mindretalstraktaten; i saa Fald maatte jo f. Eks. ogsaa de lithauiske Arbejdere, der i langt større Tal havde slaaet sig ned i Frankrig, behandles som Mindretal. En af Raadet nedsat Juristkommission udtalte, at Raadet havde Ret til at modtage Ukrainernes Klager, da de var affattede i Overensstemmelse med Raadets Vedtægt af 5. Septbr. 1923; Raadets Ret til at modtage Klager afgang ikke af, hvor godt eller slet de var begrundede. Derefter krævede den lithauiske Regering at være til Stede i Raadet, naar Klagen mod den behandlede, men en Juristkomité afgjorde, at det havde den ikke Ret til uden i visse særlige Fald².

I Folkeforbundspagten Art. 11, 2. Afsnit hedder det: „Det erklæres ligeledes for ethvert Forbundsmedlems venskabelige Ret at henlede Forsamlingens eller

¹ Misforstaaelsen af Chamberlains Holdning skyldes utvivlsomt for en stor Del, at „Nation“ betyder noget forskelligartet i de forskellige Sprog. I Fransk og Engelsk er Ordet gaaet over til at betyde Stat, mens det paa Dansk og paa Tysk bruges i dets mere oprindelige Betydning som Folk. Under „nation“ i Larousse, Dictionnaire bestemmes det som tous les habitants d'un même pays, vivant sous un même gouvernement og i New english Dictionary hedder det under „nation“: In early examples the racial idea is usually stronger than the political; in recent use the notion of political unity and independence is more prominent. — La société des nations, League of nations oversættes paa Dansk ved Folkeforbund og paa Tysk ved Völkerbund, rigtigere vilde det være at oversætte det ved Staternes Forbund, hvis man ikke som paa Svensk vilde kalde det for Nationernes Forbund. ² Protection des Minorités de langue, de race et de religion par la Société des Nations (1931) S. 70 ff.

Raadets Opmærksomhed paa en hvilkenksomhelst Omstændighed, der angaar de mellemfolkelige Forhold, og som truer med at forstyrre den mellemfolkelige Fred eller den gode Forstaaelse mellem Folkene, hvorpaa Freden beror“.

Støttende sig hertil klagede Albanien paa Raadsmødet i Juni 1928 over den Behandling, som Albanerne i Grækenland var udsat for. Den græske Regerings Repræsentant, Politis, der er lige smidig som Politiker og Jurist, bestred Albaniens Ret til at beraabe sig paa Pagtens Art. 11, i Fald der ikke umiddelbart var Fare for Freden. Raadet nedsatte en Tremandskomité, der bestod af den polske Udenrigsminister Zaleski, Sir Austen Chamberlain og Japaneren Adatci. Denne Komité udtalte, at Mindretalstraktaterne ved Siden af deres Hovedformaal at værne Mindretallene yderligere havde til Formaal at hindre, at Mindretals-spørgsmaal førte en Stat til at blande sig i en anden Stats indre Sager. Derfor havde man fastslaaet den Fremgangsmaade, at kun et Raadsmedlem havde Ret til at gøre Raadet opmærksom paa Brud eller Fare for Brud paa Traktaten, hvilket dog ikke hindrede, at en Stat, der ikke sidder i Raadet, kan fremkomme med en Petition om Mindretalsbehandling. „Man vilde handle mod Mindretals-systemets Hovedøjemed og krænke selve Aanden i en vigtig Del af Traktaterne, hvis det blev det normale at appellere til Raadet i Henhold til Pagtens Art. 11 i Stedet for at følge den fastlagte Mindretalsprocedure. Denne Artikel kan kun paakaldes i meget alvorlige Tilfælde, naar Freden virkelig er truet. I normale Fald vil en saadan Appel kun skabe de Faremomenter, som disse Traktater skal forebygge.“ I Henhold hertil blev Albaniens Klager afvist, fordi de var grundede paa Pagtens Art. 11, men de blev behandlet efter den almindelige Mindretalsprocedure for Klager, der er indgivne til Folkeforbundet. Tysklands Repræsentant, v. Schubert, sluttede sig til Tremandskomitéens Udtalelse. Under den paafølgende Debat talte Politis for Sammensmeltningssidéen og hævdede, at han paa det Punkt havde Støtte i Mello-Francos før omtalte Udtalelser, som han med Urette hævdede var fremsat i en af Raadet billiget Rapport, og i Chamberlains formentlige Tilslutning til dem; han tilføjede, at han saa med Ængstelse paa hele Mindretalsspørgsmaalets Udvikling og paa det Fornuftægteskab, Mindretalstraktaterne vilde opretholde, et Fornuftægteskab, som i visse Lande vilde faa en modsat Virkning af den tilsigtede, især da Mindretallene stadig bearbejdedes af en underjordisk Propaganda. Raadets Hovedopgave maatte være at minde Mindretallene om deres Pligter og hindre alle Forsøg paa at skabe en mod Regeringen fjendtlig Stemning. Den tyske Repræsentant v. Schubert nedlagde kraftig Protest mod Politis'es Udtalelser¹.

¹ l. c. 78 ff.

Klagen over, at Mindretalsforeningerne virker ophidsende og ikke vejledende kom stærkt frem paa Raadsmødet 15. Decbr. 1928 i Anledning af, at der „Deutsche Volksbund“ havde klaget over, at Polen i Skolespørgsmaal handlede mod den tysk-polske Genève-Overenskomst. Zaleski udtalte: „Et Bevis paa den polske Regerings vidtgaaende Frisind er, at den finder sig i, at der bestaar en Organisation, hvoraf visse Medlemmer har øvet Højforrædderi“, og „den Fremgangsmaade, som „der Volksbund“ følger metodisk og ihærdigt, har ikke alene til Formaal at undergrave den polske Regerings Autoritet i Øvre-Schlesien, men er, naar man finder sig i den, en Fare for Freden.“ Herimod tog den tyske Rigs-kansler Stresemann til Orde: „Jeg erklærer rentud, at hvis Folkeforbundet ser saaledes paa Sagen, hvis den vilde ophøre med at tage sig af Mindretallenes Rettigheder, ja saa vilde den miste en af sine Livsbetingelser, og for visse Stater vilde den ophøre med at være det Ideal, der fik dem til at indtræde i det“. Han maatte kræve, at Mindretalspørgsmaalet i sit fulde Omfang blev sat paa næste Raadsmødes Dagsorden. Raadets Præsident, Briand, sluttede med at sige, at han „saa tydeligt som muligt vilde udtale, at der var intet, som kunde retfærdiggøre den Mistanke, at Folkeforbundet og dets Raad nogensinde skulde tabe Mindretallenes hellige Sag af Syne. . . . Maaske kan man faa den Opgave at søge en hurtigere Procedure, men — og det erklærer jeg, og jeg er vis paa at være Tolk for Raadets enstemmige Følelser — i intet Tilfælde skal Mindretallenes Ret blive sat til Side“¹.

I Raadsmødet Marts 1929 drøftede man i to Dage et af Dandurand, Canadas Medlem af Raadet, forfattet Memorandum om Mindretal. Dandurand har som fransk Canadier en særlig Interesse for dette Spørgsmaal, der er løst saa tilfredsstillende i hans Hjemland mellem det franske Mindretal og det engelske Flertal. Raadet har hidtil altid valgt Ordførere i de europæiske Mindretalskonflikter blandt Ikke-Europæere (Brasilianer, Columbiere og Japaner) for at staa saa uvildigt som muligt, og disse har udført et samvittighedsfuldt Arbejde, naturligvis støttet af de grundige Forarbejder, som foretages i Sekretariatets Mindretalsafdeling, men naar de saa som Mello-Franco i 1925 fra at være Ordfører gør sig til Tolk for personlige Opfattelser, viser det sig, hvor svært det er for dem at sætte sig ind i det europæiske Mindretalspørgsmaal. Canadierne har bedre Betingelser for at forstaa det, men de tror, at det kan løses lige saa let i Europa som i Canada, og Dandurand er en stor Lysseer. Han stillede i Raadsmødet Forslag til en Ændring i Proceduren, der gik ud paa, at de klagende først skal

¹ I. c. S. 82. Jfr. Georg H. J. Erler, *Das Recht der nationalen Minderheiten* (Münster 1931) S. 466.

sende Petitionerne til deres Regering med Anmodning om, at den vil give Svar i Løbet af 30 Dage eller ogsaa sende dem til Sekretariatet med de Bemærkninger, den for sit Vedkommende maatte finde Anledning til, idet disse dog samtidig skal meddeles de klagende. Er disse ikke tilfreds med Regeringens Svar, skal de meddele denne Grunden dertil samtidig med at anmode den om i Løbet af 30 Dage at sende hele den skriftlige Forhandling til Sekretariatet. Faar de klagende i Løbet af 30 Dage ikke Meddelelse om, at dette er sket, kan de selv sende den skriftlige Forhandling til Sekretariatet. Hvis det er paatrængende nødvendigt, kan de klagende sende deres Petitioner lige til Generalsekretæren samtidig med at de sender dem til Regeringen, og han kan i Nødsfald foretage det fornødne. Endvidere foreslog Dandurand, at hvis Petitionerne var saaledes affattede, at de ikke kunde modtages, skulde ikke Tremandskomitéen, men alle Raadets Medlemmer undersøge Paastandens Rigtighed, og disse skal saa vidt muligt tage Sagkyndige til Hjælp.

Mod Dandurands Forslag protesterede Mindretalstraktat-Staterne udfra det Synspunkt, at Raadet ikke kan ændre Proceduren uden alle disse Staters Samtykke. Stresemann holdt derefter en stor Tale, hvori han behandlede Opsugningsteorien, som han stemplede som en Idé, der ganske stred mod det ny Verdenssystem, som vi nu skal bygge op. Han var ikke ukendt med de politiske Betragtninger, som man fremførte derfor: „Saaledes siger man, at Mindretalsretten kan ende med at støtte en imod Staternes Integritet rettet Bevægelse og at den kan fremme Irredentisme. For at tale rent ud, jeg tror ikke, at vort Aarhundrede har oprettet en evig Tingenes Tilstand. En Idé, der forøvrigt har faaet Udtryk i Folkeforbundspagten [Art. 19]. Men det har ikke noget at gøre med det Mindretalsspørgsmaal, her behandles. Det er ganske fejlagtigt at sige, at man ved at støtte Mindretalenes kulturelle Ret og Frihed bruger dem som Løftestænger til at søndre Staterne. Freden mellem Nationerne vil blive des sikrere, jo mindre Klager fra Mindretal, der er truede i deres kulturelle Liv, giver Genlyd i Verdens offentlige Mening. Den, der arbejder for Menneskets Ret til sit Modersmaal, den, der arbejder for at bevare sin Race og sin Religion uanset politiske Grænser, han arbejder samtidig for at bevare Freden og ikke for Ophidselse og Vold. Stater med flere Racer og Kulturer, ogsaa de nydannede, vil intet miste i Betydning eller Anseelse ved paa dette Omraade at blive et Forbillede paa samme Maade som det lykkelige Land, hvori vi i Øjeblikket er samlet [Schweiz].“

Forhandlingerne paa Raadsmødet i Marts 1929 er et vigtigt Dokument til Forstaaelse af det europæiske Mindretalsspørgsmaal. Det var ved den Lejlighed,

Chamberlain klarlagde sit Standpunkt til det og Stresemann erklærede sig for enig med ham. Chamberlain udtalte følgende:

„Udtrykket „opsuges“ [to merge, se fondre] var daarligt valgt. Jeg har ikke et Øjeblik tænkt paa at hævde, at Hensigten var at se de kulturelle Ejendommeligheder hos den Befolkning, der udgør Mindretallet, opsuges eller forsvinde. Jeg vilde markere, og det er for mig en afgørende Ting, at Traktaternes Hensigt er at skabe i Lande med Mindretal en saadan Situation, at Mindretallene kan være og forblive virkelig loyale Medlemmer af de Stater, hvortil de hører.

Dr. Stresemann frygtede for, at Hr. de Mello-Franco og jeg skulde betragte Traktaterne som slet og ret forbigaende, til Trods for at de efter deres Natur er permanente. Jeg godkender deres permanente Karakter, men, som jeg fremhævede ved Begyndelsen af mine Bemærkninger, nærer jeg det Haab, at Nødvendigheden for at tage sin Tilflugt til Raadet ikke skal være permanent, fordi Forholdet mellem Mindretallene og de Stater, hvortil de hører, med Tiden skal antage en Karakter, som borttager Trangen til og Ønsket om at henvende sig til denne Institution.“

Herpaa svarede Stresemann følgende:

Jeg har været lykkelig over at høre Sir Austen Chamberlain erklære, at den engelske Gengivelse af hans Erklæring maaske har kunnet give Anledning til Misforstaaelse, at han ikke har villet sige, at Racerne og Mindretallenes Kultur skal smelte sammen med det nationale Flertals, men at han kun har villet udtrykke Haabet om, at, skønt Beskyttelses-systemet er permanent, det Øjeblik vil komme, da det ikke mere er nødvendigt at bruge det, fordi der ikke mere vil være Klager, og at han kun har villet understrege, at den størst mulige Loyalitet fra Mindretallets Side overfor deres Regeringer er nødvendig. Paa det Punkt er vi fuldkommen enige. Jeg har selv udtrykt de samme Tanker i min Tale¹.

7. Marts 1929 nedsatte Raadet et Udvalg paa tre Medlemmer: den japanske Ambassadør, Adatci (nu Medlem af den faste mellemfolkelige Domstol i Haag), den engelske Udenrigsminister Austen Chamberlain og den spanske Ambassadør, Quinones di Léon, hvis Opgave skulde være at finde en mere formaalstjendig Procedure i Mindretalssager. Kort sammenfattet var Proceduren paa det Tidspunkt følgende: Klagerne gaar ind til Forbundets Sekretariat, der godkender Modtagelsen uden at meddele, om Klagen er modtagbar eller ej. Dersom Klagen af Sekretariatet skønnes at være modtagbar, sendes den til den paagældende Regering og til alle Raadsmedlemmerne. Derefter nedsættes Tremandsudvalget; dersom dette saa paakalder Raadet i sin Helhed, gøres Sagens Akter tilgængelige for Offentligheden, men hvis det ikke sker, faar den klagende Part ingen Meddelelse om den anklagede Regerings Modbemærkninger. Dersom Klagen ikke kommer videre end til Tremandsudvalget, faar Klagerne slet ingen Meddelelse om dens Skæbne.

¹ Protection des Minorités par la Société des Nations (1930) S. 96 og 98.

Tremandskommissionen af 7. Marts 1929 udsendte Spørgeskemaer til alle Folkeforbundsstaterne, men kun 15 af dem svarede, 14 europæiske Stater og China. Tyskland, Østerrig, Ungarn og Bulgarien stillede som et Hovedkrav, at Folkeforbundet i Lighed med Mandatkommissionen nedsatte en fast Mindretalskommission, som altid skulde vaage over Mindretallenes Stilling med Ret til i paakommende Fald at gribe ind. Polen, Czekoslovakia, Jugoslavien, Rumænien og Grækenland henviste til, at Præsident Wilson 31. Maj 1919 havde fjærnet de Betæneligheder, som disse Stater havde haft ved at modtage Mindretalstraktater, ved sin Erklæring om, at de allierede Magter til Gengæld vilde sikre deres Landomraade. Det var ikke blevet til noget med denne Sikring, hvorfor disse Stater nu maatte kunne kræve, at deres i og for sig usædvanlige Forpligtelser blev fortolket paa den lemfældigste Maade, og at den hidtil fulgte Fremgangsmaade ikke engang indirekte blev skærpet.

Tremandsudvalget afgav en Betænkning, der blev Grundlag for Drøftelsen paa Raadsmødet i Madrid i Juni 1929, hvor det kom til kraftige Sammenstød mellem Stresemann og Briand. Ved Imødekommenhed fra begge Sider, men uden at nogen af Parterne opgav deres principielle Synsmaade, vedtog Raadet den saakaldte „Madridoverenskomst“, der traadte i Kraft med det samme og som gaar ud paa følgende: 1) Naar en Klage er formet saadan, at den ikke kan modtages, skal Generalsekretæren meddele Klageren det og eventuelt give ham Meddelelse om Raadets Vedtægt af 5. Sept. 1923 om Vilkaarene for, at en Klage er modtagbar. 2) Raadspræsidenten kan undtagelsesvis bede fire Medlemmer af Raadet i Stedet for som hidtil to om at hjælpe med at undersøge Klagerne. 3) Tremandsudvalgene skal ogsaa kunne træde sammen mellem Raadsmøderne. 4) Naar et Tremandsudvalg er færdig med Undersøgelsen af et Spørgsmaal uden at kræve det opført paa Raadets Dagsorden, giver det de andre Raadsmedlemmer en Meddelelse herom og stiller til deres Raadighed Dokumentationen for det tagne Standpunkt. En Gang om Aaret sender Generalsekretæren alle Raadsmedlemmer en Genpart af de Breve, som de forskellige Mindretalsudvalg har sendt Medlemmerne. 5) Det paalægges Mindretalsudvalgene at tage under alvorlig Overvejelse, om det skulde være muligt med de interesserede Regeringers Billigelse at offentliggøre Resultatet af deres Undersøgelser. Raadet haaber, at Regeringerne saa ofte som muligt vil samtykke i en saadan Offentliggørelse. 6) Generalsekretæren skal én Gang om Aaret i „Journal Officiel“ offentliggøre en Statistik vedrørende a) hvor mange Klager Sekretariatet har modtaget i Aarets Løb, b) hvor mange af dem, der var i en saadan Form, at de ikke kunde modtages, c) hvor mange af dem, der var modtagbare og henvist

til Mindretalsudvalg, d) hvor mange Møder Mindretalsudvalgene har holdt og e) Tallet paa de Klager, hvis Undersøgelse i Udvalgene er afsluttet i Aarets Løb¹.

Denne Madridoverenskomst imødekom delvis det tyske Standpunkt om større Offentlighed, men tog ikke Hensyn til Kravet om en fast Mindretalskommission. Paa Folkeforbundsforsamlingen 1929 udtalte Dandurand, at Overenskomsten var i Overensstemmelse med Canadas Standpunkt. Stresemann erklærede, at han var glad over de vundne Fremskridt, men han haabede, at det tyske Standpunkt engang maatte sejre, og henstillede, at man i Forsamlingens 6. Kommission hvert Aar vilde drøfte Mindretalsspørgsmaalet, en Henstilling, som den tyske Delegation siden har sørget for skete Fyldest.

Under Forsamlingens Møde i 1930 drøftede man i tre Dage Mindretalsspørgsmaalet i 6. Kommission, idet den tyske Udenrigsminister, Dr. Curtius, under Generaldebatten havde faaet Sagen henvist dertil. Den tyske Delegerede, Dr. Koch-Weser, lagde for med en stor Tale, hvori han — efter at have fremsat den tyske Regerings vigtigste og stadige Krav om en fast Mindretalskommission, der uanset indkomne Klager skal vaage over, at Traktaterne overholdes — skarpt kritiserede Raadets og Sekretariatets Forhold til Mindretalsklagerne. Han støttede sig til Meddelelser i Mindretalsforeningernes Blade, for hvis Rigtighed han vel ikke turde staa inde, men han frygtede dog, at flere af Klagerne var bleven holdt tilbage paa en altfor rigoristisk Maade. Han fik Tilslutning fra de Stater, som i den Sag altid staa ved Tysklands Side, men Grev Apponyi mente dog, at Madridresolutionen skulde have Tid til at virke, inden man skred til nye Ændringer. Fra den anden Side talte Benes og Zaleski med Tilslutning fra Rumænien, Jugoslavien og Grækenland, der som sædvanlig hævdede, at man intet kunde ændre i Proceduren uden de paagældende Staters Tilslutning. Herom drejede Forhandlingerne sig i Førstningen, men 6. Kommissions Ordfører, Schweizeren Motta, erklærede, at Diskussionen herom var ganske upraktisk, da Raadet ikke kunde fatte nogen Beslutning uden Enstemmighed², og i Raadet vilde der altid sidde en Repræsentant for begge Synspunkter. Imidlertid stillede den tyske Delegation en Resolution, der gav Udtryk for Koch-Wesers Kritik, og nu mobiliseredes det svære Skyts. Den græske Udenrigsminister, Michalocopoulos, gjorde sig til Tolk for Opsugningsteorien. Zaleski udtrykte sin Forundring over Tysklands Optræden: Det var jo fast Medlem af Raadet og ofte Medlem i Tremandsudvalgene. Den i Marts 1929 nedsatte Tremandskommission var kommen til det Resultat, at af

¹ l. c. 142 ff. ² Motta støtter sig her til Art. 5 i Folkeforbundspagten, men han har næppe Støtte i selve Mindretalstraktaterne, hvor det i Art. 12 hedder, at et Raadsflertal kan ændre selve Traktaterne.

de 300 Klager, der siden 1921 var indgaaet, havde Halvdelen været af den Art, at de maatte afvises, og herimod havde Tyskland ikke gjort Indsigelse. Hans egen Sympati for Mindretallene var ikke fra i Gaar; han havde selv gaaet i en Skole, hvor det var forbudt at tale sit Modersmaal paa Legepladsen, han havde endnu ikke glempt den Straf, han engang havde faaet, fordi han havde talt Polsk med en Kammerat. Den pludselige Omvendelse hos Tyskerne undrede ham, men vilde Tyskland selv paatage sig en Mindretalstraktat, saa vilde det være et nyt og betydningsfuldt Fremstød for Mindretallene og han kunde da slutte sig til den tyske Resolution. Derefter mødte Dr. Curtius selv i Kommissionen. Han trak noget i Land, idet han erklærede, at den tyske Delegation ikke ønskede den stillede Resolution til Afstemning i Forsamlingen, men kun omtalt i Ordførerens Beretning. Talen om Opsugning mente han var skrinlagt én Gang for alle, og i hvert Fald var det mærkeligt at høre netop en Græker gøre sig til Talsmand for den. Naar den polske Delegerede mindede om Fortiden, maatte han gøre opmærksom paa, at ved de nye Traktater var der skabt en ny Aand, som det var ønskeligt, at alle Stater og Regeringer vilde tilegne sig, og han troede ikke, at det tjente denne Aand at minde om Fortiden. Forøvrigt var Tyskland rede til at drøfte Muligheden af at udvide Mindretalstraktaterne til alle europæiske Stater. — Grev Apponyi sluttede sig til det tyske Synspunkt; han udtalte, at han godt forstod, at Mindretalstraktatstaterne kviede sig ved deres Undtagelsesstilling, men hvorfor vil de da være med til at opretholde den Tilstand, at nogle Stater skal være afrustedede og ikke andre. Folkeforbundet bliver aldrig hvad det skal være, uden at alle dets Medlemmer bliver stillede paa lige Fod. — Briand afviste kraftigt den tyske Resolution med dens Kritik af Raadet og Sekretariatet, der behandlede Mindretalsklagerne med den største Omhu og Samvittighedsfuldhed. Hvorfor dog rejse ny Tvist mellem Staterne i en Tid, der var overfyldt med Brandstof! Mindretalstraktaternes Formaal er ikke at udrydde Mindretallene, men at bevare deres kulturelle Liv, at gøre dem til gode Statsborgere ved en god Behandling, men ikke at gøre dem til Smaanationer i stadigt Oprør. Man skal ikke bruge saa brutale Udtryk som „assimilere sig“, „opsuge“, først efter Aarhundreder kan man sige, om disse Udtryk er nøjagtige. Han maatte imidlertid advare mod de Foreninger, der dannes mindre for at tjene Mindretallene end for at tjene sig selv¹.

Forhandlingen i 6. Kommission, der strakte sig over 3 Dage, og hvor det ofte gik varmt til, endte med Mottas Beretning til Forsamlingen, hvori han gav en elskværdig afslebet Fremstilling af 6. Kommissions Forhandlinger. — Under

¹ Procès-verbal de la sixième commission S. 15—58 (Journal officiel, Genève 1930).

Forsamlingen i 1931 fremdrog Dr. Curtius atter Mindretalsspørgsmaalet i 6. Kommission. Han erklærede, at man ikke kunde blive staaende ved Madrid-overenskomsten, og krævede større Offentlighed samt at der blev draget Omsorg for, at de, der indgav Klager, ikke af den Grund blev forulempede, men forøvrigt maatte han for at være retfærdig rose baade Raadet og Sekretariatet for dets store Arbejde med Mindretalssagerne; han oplyste, at der i 1930 var indkommen 57, i 1931 204 Klager, hvoraf henholdsvis 31 og 73 var erklæret for modtagbare. Under den kortvarige Diskussion kom de sædvanlige Modsætninger til Orde; Lord Robert Cecil udtalte med Støtte fra fransk Side, at Øjeblikket nu ikke var egnet til en dybtgaaende Drøftelse af denne Sag.

Den Sektion indenfor Sekretariatet, som har med Mindretalsspørgsmaalet at gøre, udfører et overmaade stort og fra alle Sider godkendt samvittighedsfuldt Arbejde. Dens Personale er stadig bleven øget, og Budgettet for den saakaldte „Sektion for de administrative Kommissioner [Saar og Danzig, de græsk-bulgarske og de græsk-tyrkiske Udvekslinger] og Mindretallene“ er steget fra 175,000 Guldfrcs. for 1921 til 329,774 Guldfrcs. for 1932, en Stigning, der alene kommer Mindretalsafdelingen til Gode. Kun Italien har engang for-gæves foreslaaet at nedskrive denne Bevilling. Sektionens Medlemmer følger Mindretalsspørgsmaalet dels ved at rejse i de paagældende Lande og træde i officøs Forbindelse med Regeringerne, dels ved at følge med i de nogle og tyve Blade, som beskæftiger sig med Mindretallene; dens Døre staar altid aabne for enhver, der søger eller vil give Oplysninger. Dertil kommer Arbejdet med at undersøge de indkomne Klager, om de er saaledes affattede, at de kan modtages; Sektionens Medlemmer er naturligvis til Raadighed under hele Proceduren. Uden dette forudgaaende Arbejde vilde Raadets Tremandsudvalg, som fra 1921—1931 har holdt over 200 Møder, naturligvis staa hjælpeløst. Sekretariatets Mindretalssektion har ikke som den faste Mindretalskommission, Tyskland ønsker — og som forøvrigt blev bragt i Forslag paa Forbundsfor-samlingen i 1921 af Sydafrikas Delegerede, den engelske Professor Gilbert Murray — Ret til at gribe ind i Staternes Mindretalspolitik uden Hensyn til, om der er indkommen Klager.

Til Trods for at den nuværende Ordning hyppigt har ført til Afspænding mellem Stat og Mindretal, lyder der stadig Klager over den fra Mindretalsforeningerne, og det bliver i lange Tider næppe anderledes. Da man ingen bestemt Definition har af, hvad der hører til for at udgøre et nationalt Mindretal, finder man deres Antal opgivet meget forskelligt hos de forskellige Forfattere, men efter Verdenskrigen er deres Tal næppe halvt saa stort som

før¹. Mange af dem, der før hørte til Herrefolket, først og fremmest Tyskere og Ungarere, hører nu til Mindretallet, og de føler sig vedblivende overlegne overfor dem, de for ikke længe siden saa ned paa som „minderwertige“, og disse har endnu ikke glemt den Tid, da de var Ambolt.

Den interparlamentariske Union, der som en Forening af Parlamentarikere betragter sig som et Forparlament til Folkeforbundet, har atter og atter drøftet Mindretalsspørgsmaalet². Paa Unionens Konference i København 1923 vedtoges en Resolution, der gik ud paa, at Mindretalsværn burde der være i alle europæiske Stater, og Planen til en saadan Traktat blev udkastet. Der foresloges at nedsætte „paritetiske Kommissioner“, d. v. s. Nævn, der bestaar af Repræsentanter for Flertal og Mindretal, som skulde mægle mellem Regering og Mindretal, saa Klagerne til Folkeforbundsraadet kunde mindskes; endvidere foresloges en fast Mindretalskommission bestaaende af tre særlig juridisk- og socialkyndige Medlemmer, som skulde overtage Tremandsudvalgenes Arbejde. Afsnittet om de paritetiske Kommissioner blev enstemmig vedtaget, mens der var Modstand mod det øvrige, men Modstanderne afholdt sig for Størstedelen fra at stemme, saa Resolutionen blev vedtaget. Der henvises stadig til København-Resolutionen, men paa Konferencen i London 1930 blev Hovedvægten lagt paa de paritetiske Kommissioner, der jo forøvrigt allerede findes i Øvre-Schlesien. — Samme Linje som den interparlamentariske Union følger Folkeforbundsunionen. Da denne Union er klar over, at det ikke er muligt at faa alle Europas Stater til at gaa ind under Mindretalstraktater, holder den Mindet frisk om den 3. Folkeforbunds-forsamlings Resolution, hvori man udtaler Haabet om, at de Stater, der ikke er forpligtet ved Traktater overfor Folkeforbundet, idetmindste vil yde Mindretallene de samme Rettigheder, som disse Traktater tilsikrer. Foruden større Offentlighed ved Proceduren ønskes der paritetiske Kommissioner og en fast raadgivende Mindretalskommission, der ikke alene skal træde i Stedet for Tremandsudvalgene, men som, uanset om der kommer Klager eller ej, skal holde Øje med, at Mindretalstraktaterne overholdes; Folkeforbundsunionen gaar ud-fra som givet, at en saadan fast raadgivende Kommission kan Raadet indsætte uden at have de paagældende Landes Samtykke. I 1930 indgav denne Unions

¹ Jan Auerhan (Die sprachlichen Minderheiten in Europa S. 19) regner med, at de sproglige Mindretal i Europa for Tiden er over 60 Millioner. Den europæiske Mindretalskongres 1928 regnede med, at de nationale Mindretal nu udgør 40 Millioner. Hyppigt ser man Tallene c. 60 Millioner før og c. 20 efter Verdenskrigen. Briand plejer at nævne 100 Millioner før Verdenskrigen. ² Jfr. Werner Hasselblatt, Interparlamentarische Union und Minderheitenfrage (Nation und Staat. Deutsche Zeitschrift für das europäische Minoritätenproblem. Oktober 1929. S. 10 ff.)

Eksekutivkomité et Memorandum herom til Folkeforbundsfor­samlingen, idet den henviste til den interparlamentariske Unions Stilling.

I 1925 bragte den tysk-estniske Rigsdagsmand, Dr. Ewald Ammende, en Sammenslutning i Stand mellem de nationale Mindretalsforeninger i Europa. Disse holder aarlige Kongresser, siden 1926 i Genève umiddelbart forud for Folkeforbundsfor­samlingens Aabning, og i den tyske Delegations Op­træden i Forsamlingens 6. Kommission sporer man Paavirkningen fra disse Kongresser, hvor Mindretallene ikke optræder som de svage, men som Læger og som Bærere af den ny Verdensorden, der skal opbygges paa Mindretallenes kulturelle og økonomiske Selvstyre. Mindretalsforeningerne er fyldt med Kritik over Folkeforbundets Behandling af Mindretalssagerne; paa deres Kongresser stilles de samme Krav som ovenfor omtalt, men Maalet er Mindretalsautonomi som den Tyskerne og Jøderne har faaet i Estland og som Dr. Ammende har været medvirkende ved.

Den Uvilje mod disse Mindretalsforeningers Arbejde, som flere Gange er kommen til Orde i Briands og Zaleski's Taler, skyldes ikke alene det, at Kritik i Almindelighed er ilde hørt, men ogsaa, at den i nærværende Tilfælde har i en ofte irriterende Form et Indhold, der bringer i Erindring Udtalelser i det tyske „Stahlhelms“ Organ, at de tyske Mindretal er „tyske Fortropper“ paa den anden Side af Grænsen, og disse Fortroppers Tal anslaaes til 9 Millioner. Om disse Udtalelser skriver den tyske Pædagog og Politiker, Professor Dr. Fr. W. Foerster: „Das erinnert an das tolle Wort Wilhelms II in Bremen: „Der deutsche Kaufmann ist dazu da, überall in der Welt einen Nagel einzuschlagen, an dem wir unsere Rüstung aufhängen können“. Welcher Hausherr lässt sich solche Nägel einschlagen und verleiht solchen „Vortrupps“ erweiterte Rechte im eigenen Hause?“¹

Udtalelser fra tysk national-socialistisk Hold staar i skarp Modsætning til Dr. Stresemanns og Dr. Curtius'es i Genève og minder om Rigskansler Fyrst Bülow's og Regeringspræsident Köllers. Vort tyske Mindretals Førere stiller sig helt i „den ny Tidsaands“ Tjeneste, den, som Dr. Hans M. Johannsen i Sønderborg karakteriserer saaledes: „Volk und Volksteilen im fremdnationalen Staat alle Möglichkeiten zu bieten, von sich aus selbständig und selbstverantwortlich alles zu tun, um ihren Personenstand zu wahren und ihre völkische Kraft zu entfalten — nicht nur um ihrer selbst willen, sondern um die gesunde Basis friedlichen und fruchtbaren Zusammenlebens zweier nationaler Gruppen im gleichen Staat überhaupt auf die Dauer zu ermöglichen.“ Hr. Johannsen mener at kunne spore noget af den ny Tids Aand i danske konservative Krese, men

¹ Die Zeit. Organ für grundsätzliche Orientierung. Sept. 1930. S. 515.

„i det store og hele er det herskende Synspunkt i Danmark dog det gamle, og det synes under Hans Peter Hanssens almægtige grænsepolitiske Regime at blive ved med at være det samme.“¹ Og vi, som troede, at Danmarks Mindretalspolitik var præget af „den ny Tidsaand“, og da ikke mindst Hans Peter Hanssens og hans Fællers! Danmark fik ingen Mindretalstraktat, fordi vor Grundlov og hele vor Lovgivning giver vort tyske Mindretal større Frihed og Selvstændighed end nogen Mindretalstraktat giver eller kunde tænkes at give, men fra tysk Side stilles Krav om Mindretallets økonomiske og kulturelle Selvstyre (Autonomi) med forholdsvis lige saa stor Støtte af Stat og Kommune som Flertallet og med Ret til at modtage Støtte og Tilførsel fra den stammebeslægtede Stat. Mindretallet faar derved en Stilling som mestbegunstiget Stat i Staten, og det er Kaar, som Staten, saaledes som vi nu kender den, ikke kan udholde, mindst en lille Stat med et Mindretal, der har en stor Nation i Ryggen. Her hører Parallelen op mellem den religiøse og den nationale Frihed, og selv „den ny Tidsaand“ vil ikke være i Stand til at hæve det nationale op ovenover Statsgrænserne i samme Grad som det religiøse. Nation og Stat kan ikke skilles paa samme Maade som Religion og Stat.

Forøvrigt er Mindretallet paa Danmarks Sydgrænse jo slet ikke et Mindretal i europæisk Forstand; Race, Sprog og Religion har det fælles med hele det danske Folk. Først efter at de sønderjydske Landsdele er bleven indlemmet i den danske Stat synes vore „Hjemmetyskere“, hvis Sindelag er bestemt dels af dynastiske Grunde (i den gamle holsten-gottorpske Del), dels af at Adel og Embedsstand i Aarhundreder har været tysk indstillet — for ikke at tale om den Tilvækst de fik under Preusservælden — at ville ombytte deres fra Arildstid nedarvede danske Hjemmesprog med Tysk.

Professor Dr. Otto Scheel skriver²: „Hjemmetyskerne har begyndt med at udsondre sig eller, positivt udtrykt, at slutte sig sammen. De har ikke blot deres egne politiske Sammenslutninger — det er en Selvfølge — men ogsaa deres egne Lærere og Skoler, saaledes som deres Tarv bød. Selv paa kirkeligt Omraade har man begyndt at skille sig ud, omend det her endnu kun er svagt og maaske aldrig helt kan gennemføres. Saaledes gaar en national tysk Blok ind i Nordslesvig, saa sluttet, som man endnu aldrig har set det.“ „Spørgsmaalet, om Hjemmetyskernes Stilling til „det platdanske“ eller jyske Omgangssprog ikke vil ændres og blive erstattet af Højtysk, vil jeg ikke her inklade mig paa. Jeg ser det som muligt, at Slesvigs Deling ogsaa her vil medføre en Ændring og give Hjem-

¹ Nation und Staat, Sept. 1930 S. 747. ² Festgabe für Anton Schifferer (Breslau 1931) S. 114.

metyskerens Holdning et helt ind i Sjælen rækkende nyt Præg. I det nye Slægtled tror jeg at have iagttaget en Ændring i saa Henseende. I alle Fald har man en Følelse af at staa overfor et Problem, som vi ældre i vore unge Aar ikke følte og heller ikke behøvede at føle.“ Dr. Otto Scheel vil ikke gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet, fordi, som han forsigtigt skriver, „det formodentlig i en maaske ikke altfor fjærn Tid kan vinde i Betydning“, men han mener, at det vil løses saaledes, at Hjemmestyskeren, hvis „Tyskhed bliver ved at være hans Livs A og Ø“, dog ikke helt vil udskille sig fra de nordiske Folk, hvis sjælelige og folkelige Kræfter er trængt ind i hans Sjæl fra Barnsben af og derfor er bleven en Del af hans personlige Væsen; det gælder især paa det religiøse Omraade, hvor der skaabes „eine übernationale Gemeinschaft“ (Side 118).

Mest Betydning for det Spørgsmaal, som her behandles, har det at se, hvilken Mission Dr. Otto Scheel tillægger „Hjemmetyskerne“ i Nordslesvig, det maa citeres paa Tysk: „Als die Heimdeutschen Nordschleswigs Minderheit wurden und das nationale Gut in seiner ganzen Grösse und Heiligkeit erlebten, gewann in ihrem Kreise das Bild von der nationalen Minderheit Gestalt, das den Nationen Europas neue Wege weist, wenn denn anders die Geschichte Europas im 20. Jahrhundert von einer schöpferischen Idee getragen sein soll. Dem Zufall und der Willkür der staatlichen Grenzen wird die organisch gewachsene und wachsende Nation gegenübergestellt, deren Wachstum an keine staatliche Grenze gebunden ist und deren innerer Zusammenhang unabhängig von solcher Grenze besteht und darum unabhängig von ihr gepflegt werden muss. Die durch alte oder neue Grenzen geschaffene nationale Minderheit ist darum nicht eine Anomalie, eine lästige Erscheinung, die je nach dem Kulturstand des die Herrschaft besitzenden Staates entweder mit drastischen Mitteln erwürgt oder durch liberale Toleranz aufgesaugt werden soll, sondern ein Leben, dem dieselben Bedingungen der Erhaltung und des Wachstums gegeben werden sollen, deren sich die Volksgenossen des Herrschaftsstaates erfreuen. Ihr Recht ist kein Fremden- oder Gastrecht. Auch wurzelt es nicht in historisch zufälligen Satzungen des positiven Völkerrechts. Es ist ein heiliges Heimatrecht, so unantastbar wie das Heiligtum, so tief gegründet wie der Heimatboden, seine willkürliche Verletzung darum Tempelschändung. Dies Verständnis der nationalen Minderheit mitsamt ihrer positiven Pflege wuchs aus der jungen Minderheit der heimdeutschen Nordschleswiger in den Preussischen Staat hinein und machte binnen kurzem Deutschland zum Träger eines neuen verheissungsvollen Verständnisses von Nation und Staat. Europa hat es noch nicht begriffen. In Preussen und Deutschland hat es Wurzel gefasst. Ihm hier Rechtsgeltung verschafft

zu haben, ist ein unermessliches Verdienst des heimdeutschen Nordschleswigers an der deutschen Nation und über sie hinaus“¹.

De Ideer, som den „hjemmetyske“ Dr. Otto Scheel her gør sig til Tolk for, ligger i samme Plan som de, den danske Nordslesviger, Dr. A. D. Jørgensen, og hans Lærlinge kæmpede for, da Vejret gik stik imod, og en sviende Østenvind blæste ind over Norden fra Tyskland og Rusland. Det er disse Ideer, der er bleven virkeliggjort og virkeliggøres overfor vort hjemmetyske Mindretal af de skiftende danske Regeringer; overfor Preussen og Tyskland behøver vi paa dette Omraade ikke at slaa Øjnene ned. Om Udviklingen vil gaa i den Retning, som Hjemmetyskernes Førere arbejder for, at disse ombytter deres hjemmedanske Modersmaal med Tysk for efterhaanden at opsuges af tysk Kultur, eller de mere og mere vil smelte sammen med deres danske Landsmænd, er det umuligt at profetere om, ikke mindst nu, da vi staar i og overfor et europæisk Ragnarok, hvor Magten sætter Retten paa en snæversynet Egoismes Grund.

Maatte da „den ny Tidsaand“ i national-politisk Henseende, som Nordslesvig skal være Moderskødet for, vokse videre og herske i hele Europa, saa de nationale Mindretal forbinder Nationerne i Stedet for adskiller, og Slesvig, ikke alene Nordslesvig, bliver en Bro mellem Tyskland og Danmark og saaledes med hele Norden!²

---

¹ l. c. 115 f. ² En fuldstændig Fortegnelse over Litteraturen vedrørende Mindretalsspørgsmaalet findes i Jacob Robinson, *Das Minoritätenproblem und seine Literatur* (Berlin 1928). Hertil maa føjes Otto Jespersens Afhandling „Sproglig nationalistiske Strømninger efter Krigen“ i Gads danske Magasin Decbr. 1931.